

ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΠΑΘΗ ΣΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Συνεχίζουμε τήν μελέτη του πάθους της ΦΙΛΑΡΧΙΑΣ μέσα από θεατρικά έργα. Στο ΜΑΘΗΜΑ αυτό μελετώντας τό έργο του σπουδαίου Άγγλου δραματουργού Ούίλλιαμ Σαίξπηρ (1564-1616) «**Η ΤΡΙΚΥΜΙΑ**».

Δημιούργημα της πνευματικής και δραματουργικής ώριμότητας του μεγάλου Άγγλου θεατρικού συγγραφέα Ούίλλιαμ Σαίξπηρ (1564-1616).

Άφήνοντας τήν διαχείριση της εξουσίας στον άδελφό του Αντόνιο, ο δούκας του Μιλάνου Πρόσπερο είχε άφοσιωθεί στις μελέτες. Μέ τήν βοήθεια του βασιλιά της Νάπολης Άλόνσο ο Άντόνιο πήρε τόν θρόνο του Μιλάνου και έδιωξε τόν Πρόσπερο και τήν μικρή κόρη του Μιράντα. Τούς έβαλαν σε μία βάρκα και τούς άφησαν στη διάθεση των στοιχείων της Φύσεως. Έφθασαν σ' ένα έρημονήσι όπου είχε εξοριστεί από τό Άλγέρι ή μάγισσα Συκόραξα. Μιά σπηλιά έχει γίνει ή κατοικία τους, τό σπουδαστήριο και άλχημικό εργαστήριο του Πρόσπερο.

Μέ τήν υπερφυσική δύναμή του ο Πρόσπερο έχει άπελευθερώσει τόν Άριελ και άλλα πνεύματα, πού ή μάγισσα είχε φυλακίσει. Αυτά τά πνεύματα και ο δύστιχος τερατόμορφος γιός της μάγισσας Κάλιμπαν υπακούουν στον Πρόσπερο και τόν ύπηρετούν.

Ο Πρόσπερο και ή Μιράντα έχουν ζήσει στο έρημονήσι δώδεκα χρόνια, όταν μέ ένέργεια του Πρόσπερο σηκώνεται άγρια τρικυμία και άπειλει μέ καταποντισμό τό πλοίο πού μεταφέρει τόν άδελφό του Άντόνιο, τόν βασιλιά της Νάπολης Άλόνσο μέ τόν γιό του Φερνάνδο και τόν άδελφό του Σεβαστιανό, εύγενεις, συμβούλους. Τό πλοίο βυθίζεται και φαίνεται ότι ή άγριεμένη θάλασσα κατάπτε επιβάτες και πλήρωμα. Η τρυφερή καρδιά της Μιράντας θλίβεται για τόν χαμό τους. Ο πατέρας της τήν καθησυχάζει: «... κανένας τους δέν έχει πάθει τό παραμικρό». Της εξηγεί γιατί και πώς βρέθηκαν στο έρημο νησί.

Σύμφωνα μέ τά σχέδια του Πρόσπερο, ο νεαρός Φερνάνδο, πού οί άλλοι ναυαγοί θεωρούσαν πνιγμένο, έπειδή τά κύματα τόν έβγαλαν σε άλλο σημείο του νησιού, οδηγείται από τόν Άριελ και συναντά τήν Μιράντα. Γι' αυτήν είναι ο πρώτος νέος πού συναντά, ο δεύτερος άντρας, μετά τόν πατέρα της, πού βλέπει στο νησί όπου έχει μεγαλώσει. Οί νέοι έρωτεύονται άμοιβαία και θέλουν νά ενώσουν τήν ζωή τους. Ο Πρόσπερο ύμνει τήν προγαμιαία άγνότητα. Η σοφία και ή δύναμή του τούς παιδαγωγεί και τιθασεύει τήν νεανική άνυπομονησία και άνωριμότητα. Μπροστά του θά βρεθούν και οί άλλοι ναυαγοί για νά βροϋν τόν Φερνάνδο σώο και εύτυχισμένο, αλλά και τήν συγχώρεση από τόν Πρόσπερο.

«Ἡ Τρικυμία» ἀποτελεῖ μιά σύνθεση φιλοσοφίας καί ποιήσεως, παραμυθιοῦ καί πραγματικότητας. Ἐνῶ δέν λείπει τό κωμικό στοιχείο - ὑπάρχουν ἰδιαίτερες κωμικές σκηνές, σέ πολλά σημεία ὁ λόγος εἶναι κωμικά φορτισμένος, ὅπως καί ἓνα διασκεδαστικό ἰντερμέντιο μέ τίς ἀρχαῖες ἑλληνικές θεότητες Ἴρις, Δήμητρα, Ἥρα καί νεράιδες – τό ἔργο ἔχει πολλές ἔμμεσες παραπομπές σέ στοιχεῖα τῆς Χριστιανικῆς Ἀποκαλύψεως. Ὁ μεταφραστής του Βασίλης Ρώτας σημειώνει: «Κι' ἂν ὀλόκληρο τό ἔργο τοῦ ποιητῆ εἶναι ὑποθήκη πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, ἡ Τρικυμία εἶναι ἡ διαθήκη του».

Ὅταν ὁ Πρόσπερο ἐξηγεῖ στή Μιράντα γιατί καί πῶς βρέθηκαν σ' αὐτό τό ἀκατοίκητο νησί, ἐκείνη τὸν ἐρωτᾷ: «Πῶς ἐβγήκαμε στεριά;» «Ἡ θεία πρόνοια μᾶς ἐβοήθησε, εἴχαμε κάτι τρόφιμα, λίγο νερό, πού ἓνας γενναῖος Ναπολιτάνος, ὁ Γονζάλο, ἀπὸ σπλαχνιά – τὸν εἶχαν βάλει νά ἐπιβλέψει τό σχέδιό τους – μᾶς προμήθευσε ...». Ἡ Θεία Πρόνοια εἶναι παντοδύναμη καί πάνσοφη. Ποιὸς δέν ἔχει γνωρίσει στή ζωὴ του τὴν φιλάνθρωπη ἐνέργειά της σέ δευτερεύοντα καί σέ σημαντικά θέματα;

Βλέποντας τὸν κεραυνοβόλο ἔρωτα ἀνάμεσα στὸν Φερνάνδο καί τὴν Μιράντα ἀπὸ τὴν πρώτη συνάντηση, ὁ Πρόσπερο λέει: «Ἀγάλια, κύριε, γι' ἄκου ἓναν λόγο! – Εἶναι κι' οἱ δυὸ τους ὁ ἓνας στοῦ ἄλλου τὴν ἐξουσία· μά τρέχει αὐτὴ ἡ δουλειά καί πρέπει νά τήνε δυσκολέψω, μήπως τό εὐκόλο ὄφελος κάνει εὐκόλη καί τὴν τιμὴ...». Πρόνοητικότητα! Πόσοι πνευματικοὶ δέν θά βροῦν ὠριμη καί ὑπεύθυνη τὴν θέση αὐτῆ τοῦ ποιητῆ πού ἐκφράζει ὁ Πρόσπερο;

Ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ναυαγήσει σέ ἄγνωστο, ἔρημο νησί καί ἀγνοοῦν τό μέλλον τους, ἐλκύονται ἀπὸ τὴν ἐξουσία! Ὁ Ἀντόνιο παροτρύνει τὸν Σεβαστιανό νά σκοτώσει τὸν ἀδελφὸ του Ἀλόνσο καθὼς κοιμᾶται καί νά πάρει τὸν θρόνο τῆς Νάπολης, ὅπως αὐτὸς ἔχει ἐκδιώξει τὸν ἀδελφὸ του Πρόσπερο. Καυχᾶται ὅτι τοῦ πάει ὠραῖα ἡ στολή του. Ὁ Σεβαστιανὸς τὸν ἐρωτᾷ: «Μά ἡ συνείδησή σου;» Ἐκεῖνος ἀπαντᾷ: «Μάλιστα, κύριε· ποῦ φωλιάζει αὐτό τό πρᾶμα; Χιονίστρα ἂν ἦταν, θά μ' ἔκανε νά βάλω παντόφλες· μά δέ νιώθω τέτοια θεότη μέσα μου. Συνείδησες σαράντα νά σταθοῦν ἀνάμεσα σ' ἐμένα καί στὸν θρόνο τοῦ Μιλάνου, νά πῆξουν καί νά λιώσουν, δέ μέ κόφτει. Ἐδῶ κεῖται ὁ αὐτάδελφός σου· πιὸ καλὸς δέ θά 'ταν ἀπὸ χῶμα πού 'ναι πάνω ξαπλωμένος, ἂν ἦταν ὅ,τι μοιάζει νά εἶναι τώρα, δηλαδή νεκρός· πού ἐγὼ μέ τοῦτο τό ὑπάκουο σίδερο, τέσσερα δάχτυλα ἀπὸ δαῦτο, τοῦ τό κάνω τὸν ὕπνο αἰώνιο· ἐνῶ κι' ἐσύ, κάνοντας ἔτσι, σφαλνᾶς παντοτινά τά βλέφαρα σέ τοῦτο τό παλιοχούφταλο, τὸν κύρ Φωστήρα ἐδῶ (ἐννοεῖ τὸν συνετὸ Γονζάλο) νά μὴν τὸν ἔχουμε ἐλεγχτὴ στό δρόμο μας». Ὁ Σεβαστιανός: «Τό κόλπο σου, ἀκριβέ μου φίλε θά 'χω παράδειγμα. Ὅπως πῆρες τό Μιλάνο, ἐγὼ τὴ Νάπολη. Ξεσπάθωσε. Ἐνα χτύπημα σέ λευτερώνει ἀπὸ τὸν φόρο πού πληρώνεις καί βασιλιᾶς ἐγὼ, θά σ' ἀγαπῶ».

«Θεότη» ἡ συνείδηση. Ἀνεκτίμητο δῶρο τοῦ Δημιουργοῦ μας, μέ τὴν ἀποτρεπτικὴ καί ἐλεγκτικὴ λειτουργία της. Εὐτυχεῖς ὅσοι τὴν διατηροῦν φωτισμένη, ἀκμαία, ἀδυσώπητη. Οἱ Ἀντόνιο καί Σεβαστιανός, καί ὄχι μόνον, τὴν θέλουν φιμωμένη! Καί ἐπειδὴ μπορεῖ νά τὴν ξυπνήσει ὁ ἐνάρετος Γονζάλο, θέλουν νά σφαλίσουν τά βλέφαρά του! Γνωστὸ τό φαινόμενο στή ζωὴ μας: περιθωριοποίηση, ἐξόντωση ὄσων ἡ ζωὴ, τό ἦθος ἐλέγχει τά ἔργα τοῦ σκότους. Μέσω τοῦ Ἄριελ ὁ Πρόσπερο ματαιώνει τό ἐγκληματικὸ σχέδιο τῶν Ἀντόνιο καί Σεβαστιανοῦ.

Βλέποντας τήν εξέλιξη τῆς σχέσεως Φερνάνδο καί Μιράντας, ὁ Πρόσπερο παρατηρεῖ: «Ὡραῖα ἀντάμωσαν δύο σπάνιες ἀγάπες!» καί προσεύχεται: «Βρέχτε, οὐρανοί, τή χάρη σας σέ ὅ,τι βλασταίνει ἀνάμεσό τους!» Ἀξιοσημείωτο τό γεγονός ὅτι ὁ Πρόσπερο αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη νά ζητήσει τήν χάρη τοῦ Θεοῦ γιά τήν αὐξηση τῆς ἀγάπης ἀνάμεσα στήν κόρη καί τόν μνηστήρα της. Εὐχῆς ἔργο ἔτσι νά πιστεύουμε καί νά νοιώθουμε ὅλοι καί νά μὴν ξεχνᾶμε ὅτι χωρὶς Ἐκεῖνον τίποτε – «οὐδέν» - δέν μποροῦμε νά ἐπιτύχουμε.

Πρέπει νά ἐπισημάνουμε στό σημεῖο αὐτό ὅτι ὁ ποιητής παρουσιάζει τόν Πρόσπερο μέ ὑπερφυσικές δυνάμεις, ἀλλά δέν λησμονεῖ ὅτι τό παραμῦθι τῆς ὑποθέσεως τοῦ ἔργου ἔχει τά ὄριά του καί οἱ μελετητές τοῦ ἔργου καί οἱ θεατές τῆς παραστάσεώς του πρέπει νά λάβουν σωστά μηνύματα.

Ὁ Ἄριελ πρὸς τοὺς Ἀλόνσο, Ἀντόνιο, Σεβαστιανό, Φραγκίσκο, Ἀδριανό καί ἄλλους: «... βγάλατε ἀπὸ τό Μιλάνο τόν καλό τόν Πρόσπερο· τόν ρίξατε στή θάλασσα – πού αὐτή σᾶς πλέρωσε – κι' ἐκεῖνον καί τό ἄθῳ παιδί του· πού γι' αὐτό τό κρίμα οἱ δύνამες, πού ἀργοῦν, δέν λησμονοῦν, ξεσῆκωσαν στεριές καί θάλασσες καί ὅλη τήν πλάση ἐνάντια στήν εἰρήνη σας».

Τρικυμία χρειάζοταν γιά νά ἀναταράξει τόν πνευματικό ὕπνο τους, νά συνειδητοποιήσουν τίς πράξεις τους, νά μετανοήσουν καί νά ἀποδώσουν δικαιοσύνη. Ἡ Θεία Δίκη μπορεῖ νά ἀργεῖ, νά μακροθυμεῖ, ἀλλά δέν λησμονεῖ. Ἐμεῖς λησμονοῦμε. Ἡ Θεία Δίκη ξέρει πῶς θά ἐπέλθει καί πότε. Καί ὁ Ἄριελ γίνεται στόμα τοῦ ποιητῆ: «Ἐδῶ σέ τοῦτο τό παντέρμο νησί, τό μόνο εἶναι μετάνοια, συντριβή ψυχῆς, κι' ὕστερα ἀγνή ζωή». Ἡ ἀγνή ζωή δέν εἶναι ἅπαξ ἐπίτευγμα. Εἶναι καρπὸς τοῦ ἰσόβιου ἀθλήματος πού λέγεται μετάνοια.

Ὁ Γονζάλος στὸν Ἀδριανό γιά τοὺς Ἀντόνιο, Ἀλόνσο καί Σεβαστιανό: «Ἀπελπισμένοι εἶναι κι' οἱ τρεῖς τους, τό μεγάλο τό κρίμα τους, σάν δηλητήριο, πού τό δίνουν γιά νά ἐνεργήσει μέ καιρό, τώρα ἀρχινᾶει νά τοὺς δαγκώνει τήν ψυχή». Φαρμάκι γιά τήν ψυχὴ ἢ ἁμαρτία. Δύστυχοι ὅσοι προσπαθοῦν νά τό ἀγνοοῦν, νά τό παραβλέπουν. Πλανῶνται οἱ ψυχίατροι πού ὑποτιμοῦν τήν σημασία τοῦ παράγοντα αὐτοῦ καί δίνουν ψυχοφάρμακα. Ἐνα τό φάρμακο γιά τό πολυειδές κακό πού λέγεται ἁμαρτία. Παράγεται ἐκεῖ πού τά δάκρυα τῆς μετάνοίας σμίγουν μέ τό Αἷμα πού ρεεῖ ἀπὸ τόν λόφο τοῦ Γολγοθᾶ. Ξέρει ὁ ἐχθρὸς μας τήν δύναμή του, γι' αὐτό ὄργανά του πολεμοῦν τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Ὁ Πρόσπερο στὸν Φερνάνδο: «... στά χέρια σου τήν παραδίδω· οἱ πίκρες ὅλες ἦταν μόνο δοκιμασίες τῆς ἀγάπης σου, πού ἐσύ τίς βάσταξες θαυμάσια· (τοῦ εἶχε ἐπιβάλλει ἀγγαρεῖες) ἐδῶ, προστά στά οὐράνια, ἐπικυρώνω αὐτή τήν πλούσια δωρεά μου». Καί πάλι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ! Πόσο πλούσιο μηνυμάτων ἐπροίκησε τό ἔργο ὁ δραματοουργός! Καί ὁ Πρόσπερο ὀλοκληρώνει τίς συμβουλές του στὸν γαμπρό του: «... γι' αὐτό φυλάξου, ὡς νά σᾶς φέξουν οἱ λαμπάδες τοῦ Ἰμέναιου». Ἡ τελετὴ τοῦ γάμου θά γίνει στή Νάπολη.

Ὁ Πρόσπερο στὸν Ἄριελ: «Μέ ὅλο τό μεγάλο κακό πού μοῦ 'καναν, πού μ' ἔσφαξε κατάκαρδα, καί μολοντοῦτο, μέ τό ἀνώτερό μου πνεῦμα, πάω ἐνάντια στήν ὀργή μου· πράξη σπάνια εἶναι νά κάμεις τό καλό, κι' ὄχι νά ἐκδικηθεῖς». Ἐνάντια στήν ὀργή, ἐνάντια σέ κάθε κλίση πρὸς τό κακό, ἀγώνας μέ τήν χάρη τοῦ Θεοῦ μέχρι νάμποῦμε στό στάδιο τῆς «καλῆς

ἀλλοιώσεως». Νά μᾶς ἀξιώσει ὁ Κύριός μας νά φθάσουμε σέ σημεῖο νά μή μπορούμε νά ἀμαρτάνουμε.

Τό ἔργο τελιώνει μέ τόν Ἐπίλογο πού ἀπαγγέλει ὁ ἠθοποιός Πρόσπερο. Ἐδῶ ἔχει διττή λειτουργία. Ζητᾷ τήν ἐπιειχή κρίση τῶν θεατῶν γιά τήν παράσταση καί ἐκπέμπει βαρυσήμαντο μήνυμα: «... Τώρα πιά δέν ἔχω πνέματα νά βιάζω, τέχνη νά γοητεύω καί τελειώνοντας μέ πιάνει ἀπελπισία, ἔξω κι' ἄν μέ ζωογονήσει ἡ ἰκεσία πού κατακυριεύει τόσο πού σκλαβώνει τό ἴδιο τό Ἔλεος κι' ἀπό τά σφάλματα λυτρώνει. Ἔτσι νά 'ν'τά κρίματά σας σχωρεμένα δῶστε μου καλόγνωμα ἄφεση κι' ἐμένα».

ΝΙΚΟΣ ΤΣΙΡΩΝΗΣ

9-3-2026

ΝΙΚΟΣ ΤΣΙΡΩΝΗΣ ΕΤΦΤΛ-ΛΠ-2026